

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО МІСЦЕВІ ВИБОРИ В ІНТЕРЕСАХ ЖИТЕЛІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Виборче законодавство України — це комплексний міжгалузевий правовий інститут, оскільки за умови єдиного предмета правового регулювання він охоплює норми різних галузей права. За останні роки в Україні відбулося значне оновлення виборчого законодавства, спрямоване на розвиток демократичних принципів самих виборів, уточнення правового статусу учасників виборчого процесу, недопущення використання так званих «брудних» виборчих технологій, посилення громадського контролю за перебігом і результатами виборів, забезпечення об'єктивного й неупередженого ставлення до всіх суб'єктів цієї кампанії. Основні засади реформи виборчого законодавства пов'язані з утвердженням як у законодавстві, так і у виборчій практиці таких загальноприйнятих принципів виборчого права, як змагальність, альтернативність, гласність, публічність, законність, верховенство права, розширення сфери судового захисту виборчих

прав, запровадження більш чіткого правового регулювання всіх виборчих процедур.

Відповідно до положень нового виборчого законодавства суттєво оновився склад суб'єктів виборчого процесу, якісно нового характеру набули правові процедури виборів. Відчутно змінився обсяг повноважень виборчих комісій, демократизовано порядок їх формування. Найбільш надійною гарантією захисту виборчих прав суб'єктів цього процесу є, безперечно, якісне й повне виборче законодавство, що забезпечує вчасне, прозоре проведення виборчої кампанії, право на оскарження неправомірних дій або бездіяльності органів і посадових осіб, а також інших суб'єктів виборчих правовідносин, на яких покладено організацію виборів, своєчасне усунення правопорушень при проведенні останніх. Але законодавство про місцеві вибори все ж таки вимагає свого вдосконалення.[1, с. 11]. Місцеві вибори – одна з найважливіших форм безпосередньої участі громадян в управлінні

місцевими справами. Вони служать з'єднувальною ланкою між органами місцевого самоврядування і членами територіальних громад, виступають пріоритетним способом легітимації цих органів та їх посадовців і водночас формою демократичного контролю за місцевою владою, юридичним віддзеркаленням суспільно-політичної ситуації на місцях. Організація виборів – справа багатьох державних і суспільних інституцій, які в межах своїх повноважень забезпечують проведення виборчої процедури.

Метою статті є комплексне дослідження теоретичних і практичних положень з удосконалення виборчого законодавства України про місцеві вибори в інтересах жителів територіальних громад. Проблеми виборів, виборчих систем, діяльності виборчих комісій були предметом вивчення науковців на різних етапах розвитку державознавства. У сучасній юридичній науці вони отримали значне місце в працях таких учених, як Р.К. Давидов, О.В. Лаврінович, В.Ф. Погорілко, М.І. Ставнічук, Ю.М. Тодика та ін. Ці питання також інтенсивно розглядаються й науковцями Російської Федерації (О.А. Вешняков, С.Д. Князєв, О.Є. Постніков та ін. [Див.: 2, с. 152; 3, с. 5; 4, с. 20-26]). Основним і принципово важливим завданням організації виборів

є досягнення системності, злагодженості в діях усіх суб'єктів, діяльність яких стосується цієї кампанії, сумлінної реалізації ними своїх повноважень. Обговорення проблем реформування органів місцевого самоврядування є свідченням їх нагальності. На сьогодні стало поширеним твердження, що недосконалість існуючої системи місцевих виборів (насамперед з огляду на те, що вона не враховує інтереси місцевих громад) є першопричиною проблем і негараздів, які переживає Україна. Першочерговим виступає питання вдосконалення організації виборів депутатів до місцевих рад. Для проведення чергових місцевих виборів необхідно внести низку змін до виборчого законодавства, що, у свою чергу, дасть змогу задовольнити інтереси місцевих громад, попередити порушення законодавства України.

У наукових юридичних джерелах спостерігається підвищений інтерес до проблем удосконалення виборчої системи взагалі, який постійно виникає з боку як соціологів, політологів, філософів, так і юристів. У юридичній науці цей соціально-правовий феномен вивчається фрагментарно. На даний час чимало проблем виникає стосовно існуючої виборчої системи місцевих виборів, модель якої залишається дискусійним

питанням. Для місцевого самоврядування, для вирішення завдань задоволення інтересів місцевих територіальних громад найкращим варіантом вважається мажоритарна система, про що стверджують майже всі політичні сили. Деякі політики наголошують на тому, що лише пропорційна виборча система є раціональною на місцях. Інші стверджують, що тільки змішану виборчу систему слід закріпити виборчим законодавством по місцевих виборах. Найбільш потужні політичні партії прагнуть до розширення власного впливу на діяльність представницьких органів на місцевому рівні. Забезпечити такий вплив дозволяє система пропорційного представництва. Експерт Ради Європи з питань місцевого самоврядування Жерар Марк зазначив, що виборча система, незважаючи на всі політичні складники виборчого процесу, має бути чіткою, зрозумілою і справедливою саме для громадян.

Проблема пошуків оптимальної виборчої системи ускладнюється тим, що аналіз законодавства про місцеві вибори більшості європейських держав не дозволяє виявити певний різновид виборчої системи, який був би найбільш ефективним і до того ж прийнятним для застосування в умовах України. У переважній більшості країн Єв-

ропи передбачено можливість висування не лише партійних, а й позапартійних кандидатів, можливість участі яких у виборах забезпечується шляхом самовисування, або через виборчі комітети, громадські організації, об'єднання виборців та інші тимчасові утворення. У європейських державах на місцевих виборах застосовуються переважно пропорційні або змішані виборчі системи з пропорційним складником. Наприклад, у Великобританії сьогодні активно обговорюється питання перегляду виборчої системи для виборів на місцях, а формування окремих рад (муніципалітету Великого Лондона, Парламенту Шотландії, Асамблеї Уельсу) вже здійснюється за змішаною виборчою системою, за якою частина депутатів обирається на підставі пропорційного представництва політичних партій. Як вважають науковці пропорційна виборча система, так би мовити, розриває зв'язок депутата з виборцем. Останні ж позбавлені дійових важелів впливу на депутатів, які не представляють їх інтереси у відповідній раді. В умовах же мажоритарної виборчої системи виборець знає, хто представляє його інтереси в раді.

Виборча система може бути ефективною, лише коли відбувається взаємодія влади й суспільства. Показник її ефектив-

ності – це не тільки формування і вплив на владні інституції, а й необхідна допомога суспільству, забезпечення належного рівня і якості життя населення. Її завдання – бути гнучкою й динамічною, своєчасно й оперативно трансформувати реальний зміст виборчої системи стосовно фактично суспільним відносинам, склалися або змінилися.

Взагалі зв'язок депутатів з виборцями забезпечує як мажоритарна система, так і пропорційна, проте інституційні й організаційні механізми його можуть істотно різнитися. На законодавчому рівні треба більш чітко врегулювати питання взаємозв'язку депутатів місцевих рад з виборцями. Дуже важливою є пропозиція про необхідність посилення відповідальності цих народних обранців перед громадою. Доцільно також закріпити на законодавчому рівні обов'язки депутатських фракцій у радах по роботі з територіальними громадами.

Реформування системи місцевих виборів повинно охопити й питання розширення ролі громадського сектора, який наразі майже повністю усунено з процесу формування органів місцевого самоврядування.

Неодноразово наголошувалося на тому, що багато проблемних питань пов'язано з формуванням виборчих комісій,

а також з підвищенням рівня професійності їх членів. Досить часто до складу комісій потрапляють особи, які не мають відповідного досвіду роботи. Політичні партії, які беруть участь у їх формуванні шляхом жеребкування серед кандидатів не несуть практичної відповідальності за якісний склад комісій, а також за роботу їх представників. Ці комісії є одним з ключових елементів виборчого процесу, оскільки саме від них значною мірою залежить належна підготовка й проведення голосування — безпосереднього волевиявлення виборців. За цих умов особлива роль має відводитися організації навчання їх членів, належному інформаційно-методичному забезпеченню їх роботи. Сьогодні постала нагальна необхідність комплектування цих осередків кваліфікованими кадрами. Зрозуміло, що обсяг роботи в них рік у рік зростає, отже, підвищуються й вимоги до членів виборчих комісій. Відтак постає необхідність у створенні постійно діючих регіональних центрів з підготовки членів виборчих комісій [5, с. 28].

Зазначимо, що в Україні існує значна кількість нормативно-правових документів, що регулюють виборчі процедури. До того ж, перед кожною виборчою кампанією традиційно оновлюється виборче законодавство.

Протягом тривалого часу науковці, політики, практичні працівники обговорюють питання прийняття Виборчого кодексу України, який став би базовим нормативно-правовим актом, впорядковуючим процедуру виборів на різних рівнях. Удосконалення виборчого законодавства є вкрай важливим, бо розв'яже низку гострих політичних проблем, спростить регламентування виборчого процесу.

У Загальній частині Виборчого кодексу слід упорядкувати основні засади й принципи виборів: їх систему й порядок організації; правовий статус виборчих комісій і їх членів; питання, пов'язані зі складанням списків виборців; організація голосування; порядок підведення результатів виборчої процедури; правовий статус офіційних спостерігачів; порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, вирішення інших спорів; відповідальність учасників і суб'єктів виборчого процесу за порушення законодавства про вибори; матеріальне, фінансове й технічне забезпечення виборчої кампанії.

В Особливій частині майбутнього Кодексу треба врегулювати всі особливості правовідносин, притаманні кожному виду виборів в Україні.

Прийняття Виборчого кодексу — стабілізації національного виборчого законодавства,

оскільки він дозволяє його систематизувати й наблизити до загальноприйнятих європейських норм і стандартів. Фундамент такого Кодексу українським законодавством фактично закладено, але варто зараз систематизувати й кодифікувати чинні нормативні документи, забезпечивши ретельне регламентування процедурно-процесуальних аспектів виборчого процесу. Виборчий кодекс має велике значення для подальшого становлення вітчизняного виборчого законодавства. Його опрацювання і прийняття вимагає консолідації зусиль як науковців, так і фахівців-практиків. Тільки за цих умов даний нормативно-правовий акт забезпечить суттєве оновлення й удосконалення виборчої процедури на демократичних засадах.

Одночасно реформування законодавства про місцеві вибори сприятиме вдосконаленню правового забезпечення розвитку місцевого самоврядування, що повинно ґрунтуватися на комплексному підході до оновлення виборчого законодавства в цілому й розроблення окремих нормативно-правових актів.

Можна стверджувати, що наповнення сучасним змістом законодавчої бази місцевого самоврядування прямо залежить від загальнополітичних процесів, що відбуваються в даний час в

Україні. Системне й послідовне реформування законодавства в зазначеній царині стане можливим лише після подолання політичної кризи в суспільстві й напрацювання сталої стратегії розвитку місцевого самоврядування в державі.

Список літератури: 1. Вибори і референдуми в Україні: проблеми теорії і практики: Зб./ Редкол.: М.М.Рябець та ін. – К.: ЦВК, 2001. – 360 с. 2. Конституційне право України: Акад. курс: У 2-х т. – Т.2 /За заг. ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2008. – 800 с. 3. *Лаврінюк О.В.* Виборче законодавство України та проблеми його вдосконалення: Автореф. дис. ... канд. юрид.наук. – К., 2001. – 16 с. 4. *Постников А.Е.* Избирательное право России: Науч. и учеб. изд. – М.: Изд. гр. ИНФРА – М – НОРМА, 1996. – 209 с. 5. Проблеми організації підготовки та проведення парламентських і місцевих виборів 2006 року// Вісн. ЦВК. 2006. – № 3. – С. 24-29.

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ О МЕСТНЫХ ВЫБОРАХ В ИНТЕРЕСАХ ЖИТЕЛЕЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ГРОМАД

Стешенко Т.В.

Проанализированы актуальные вопросы, связанные с изменением законодательства о местных выборах в интересах жителей территориальных громад.

Ключевые слова: местные выборы, избирательная система, избирательный процесс.

THE ACTUAL PROBLEMS OF IMPROVEMENT THE LEGISLATION OF UKRAINE ON THE ELECTION TO THE LOCAL AUTHORITIES IN THE INTERESTS OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES

Steshenko T.V.

The article focuses on the analysis of the topical issues reflecting changes in legislation on the election to the local authorities in the interests of the territorial communities.

Key words: the election to the local authorities, the electoral system, the electoral process.

Надійшла до редакції 17.11.2010 р.